

Ekonomické souvislosti ochrany
ŽP a financování ochrany
životního prostředí v ČR

Jana Soukopová

[Obsah přednášky]

- Ekonomické souvislosti ochrany ŽP
- Financování ochrany ŽP v ČR
- Sledování výdajů na ochranu ŽP v ČR
- Investiční výdaje,
- Neinvestiční výdaje,
- Veřejné výdaje,
- Zahraniční podpory

[Ekologie a ekonomie]

- Stejný základ – eko (oikos – dům, obydlí)
 - Ekologie – zkoumá strukturu a vzájemné vztahy mezi objekty v daném domě (provádí studium vztahů existujících mezi živým organismem a jeho domovským prostředím, studium systému, jenž se skládá z neživých faktorů a živých organismů)
 - Ekonomie – vedení domu (jak rozdělit omezené zdroje, aby byly uspokojeny neomezené potřeby existujících ekonomických subjektů)

Ochrana životního prostředí

- V počátcích rozvoje společnosti existovala většina přírodních statků v dostatečném množství (s ohledem na počet obyvatel a objem výroby a spotřeby)
- Postupně se stále více volných statků stávalo statky omezenými a bylo třeba s nimi určitým způsobem hospodařit.
- Problematika přírodních zdrojů se stává předmětem ekonomie
- nastává jak konkurence mezi funkcemi statků (alternativní použití půdy pro zemědělské účely, výstavbu či ukládání odpadů, zachování čistého ovzduší si konkuruje s vypouštěním průmyslových zplodin), tak konkurence v rámci těchto funkcí (využití samočisticích schopností toku pro vypouštění různých odpadních látek).

[Veřejné statky]

- U veřejných statků je prakticky nemožné uplatňování cenového mechanismu, mají zvláštní vlastnosti
 - nezmenšitelnost
 - nerivalita
 - nedělitelnost
 - nevylučitelnost ze spotřeby

Veřejné statky

- U VS souvisejících s životním prostředím je omezena možnost vymezení dispozičních (vlastnických) práv tak, aby nedocházelo k jejich ohrožení nadměrným využíváním a tím k ohrožení dalších prvků životního prostředí
- Díky volnému využívání některých složek ŽP dochází mezi ekonomickými subjekty ke specifickému ekonomickému vztahu – externalitám
- Externality představují takový vztah mezi dvěma a více ekonom. subjekty, kdy jeden subjekt svou výrobní či spotřební činností ovlivňuje určitým způsobem výrobu či spotřebu jiného subjektu (subjektů)
- Jde o vedlejší, nezamýšlený efekt dané činnosti, o jednosměrný a neekvivalentní vztah neprocházející trhem

Externality

- V rámci externalit lze podle toho, jaká funkce je jimi ovlivněna rozlišit.
 - **externality spotřeby** (ovlivňují spotřebu daného subjektu spotřebou nebo produkcí jiných subjektů)
 - **externality produkce** (ovlivňují produkci daného subjektu spotřebou nebo produkcí jiných subjektů)
- Jiný přístup spočívá v rozlišení externalit podle hodnocení charakteru dané vazby:
 - **pozitivní** – přínosy externalit,
 - **negativní** – externí ekonomické škody ze znehodnocování životního prostředí.
- Negativní externality v oblasti životního prostředí lze řešit (regulovat jejich objem) pomocí vynakládání tzv. nákladů na zamezení

Příklady externalit z ŽP

- **Příklady externalit z oblasti ŽP:**
 - I. **pozitivní externalita spotřeby**

Pozitivní vjem z poslechu susedova rádia
 - II. **negativní externalita spotřeby**

Znečištěné ovzduší a zvýšení respiračních onemocnění vlivem zvýšení počtu aut v obci (Př. Brno)
 - III. **pozitivní externalita produkce**

Papírna ze svých zdrojů postaví čističku, která slouží i obci
 - IV. **negativní externalita produkce**

Hektarové výnosy a zisk soukromých zemědělců v obci jsou sníženy v důsledku znečišťování ovzduší továrnou v obci

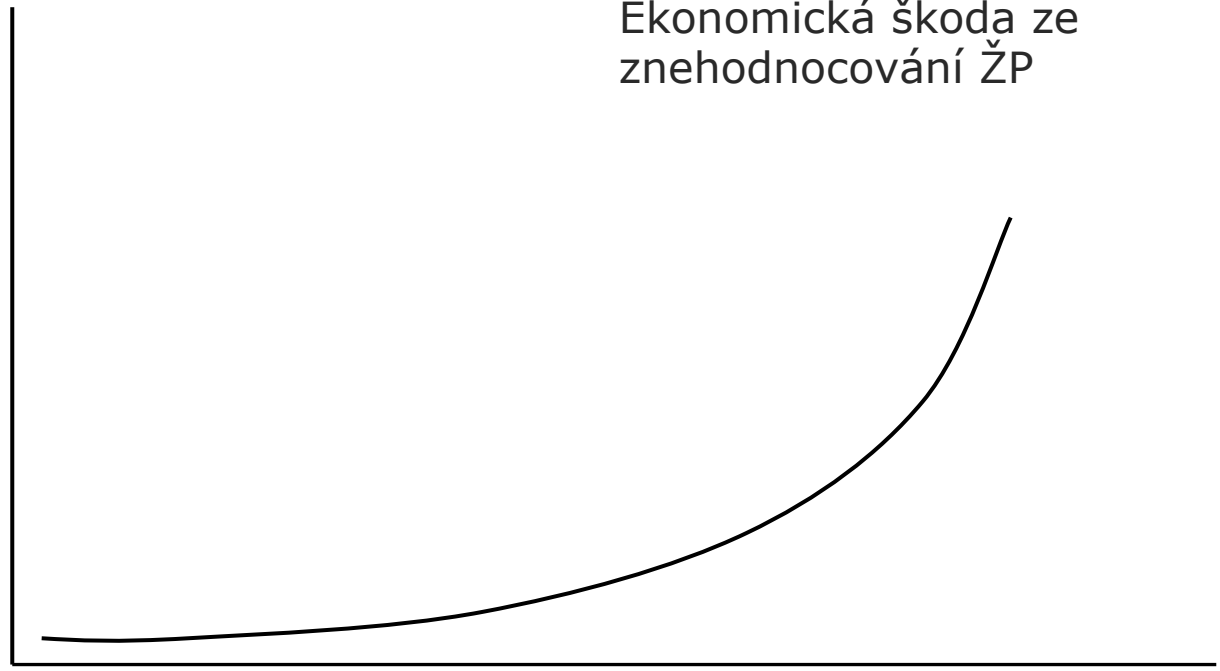
Ekonomické aspekty znehodnocení ŽP

- Ekonomická škoda za znehodnocování ŽP představuje ekonomické efekty působené různými ekonomickým subjektům (domácnostem, firmám, státu)
- Výše škody je přímo závislá na stupni znehodnocování ŽP
- Ekonomická škoda představuje ztráty spojené se snížením hektarových výnosů ve znečišťovaných územích, ztráty z nižší produktivity pracovníků v hlučném prostředí, nižší kvalita bydlení v oblastech se zhoršeným ŽP
- Náklady vynakládané různými ekonomickými subjekty na dodatečné odstranění nebo zmírnění negativních důsledků znehodnocování ŽP (zvýšené náklady na léčbu obyvatel, náklady na likvidaci ekologických havárií aj.)

Výše škody

Ekonomická škoda ze znehodnocování ŽP

Stupeň znehodnocování ŽP

Ekonomické aspekty znehodnocení ŽP

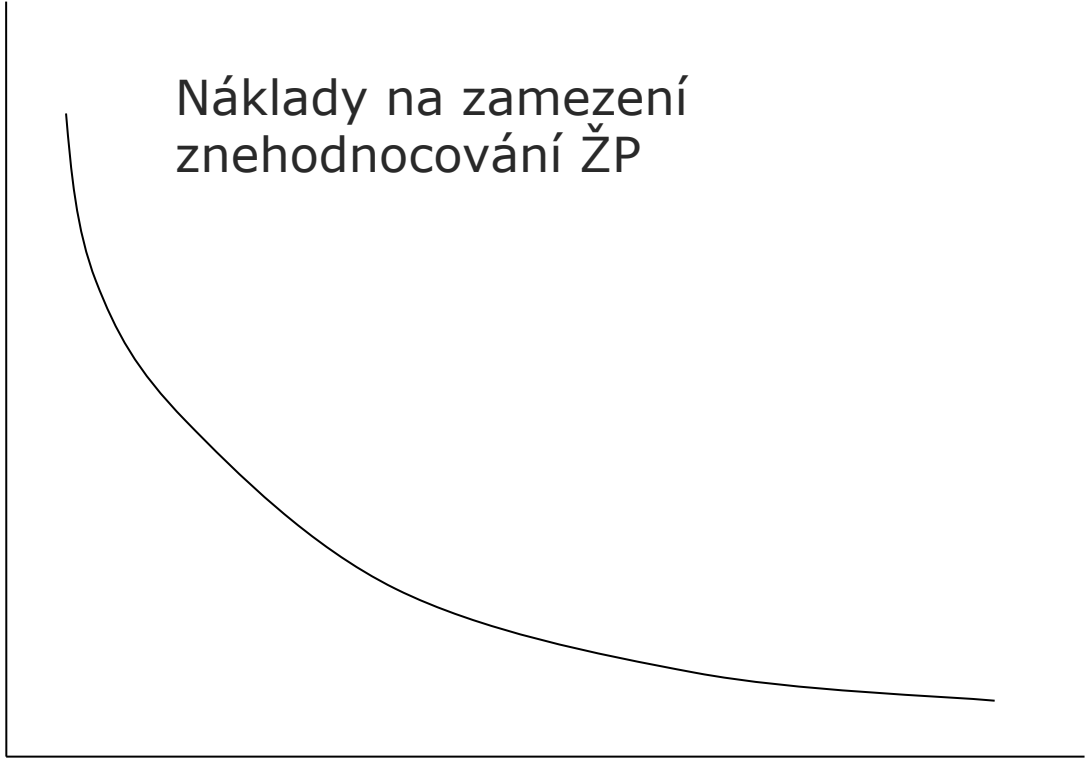
- Jinou kategorií reprezentují náklady, které vedou ke zmírnění negativních důsledků, ale příčiny vlastního znehodnocování neodstraňují (preventivní náklady, ochranné prostředky)
- Uvedené ztráty nejsou obsaženy v tradičních ekonomických veličinách zachycující produkci a spotřebu na mikro- i makro-úrovni
- Na mikroekonomické úrovni je třeba rozlišit:
 - škody, které svým negativním vlivem působí daný ekonomický subjekt sám sobě,
 - škody působené jiným ek. subjektům (snížení estetické kvality rekreačního území, škody na zemědělské a lesní produkci aj.)

[Náklady na ochranu ŽP]

- Oproti ekonomickým škodám figurují náklady na zamezení znehodnocování ŽP,
- Jsou vynakládány různými subjekty na odstranění nebo zmírnění samotných příčin znehodnocování ŽP (náklady na odsiřovací zařízení, zavedení lepší technologie pro redukci emisí, čištění odpadních vod aj.)
- Čím více těchto nákladů je vynaloženo, tím nižší je stupeň znehodnocení ŽP a naopak

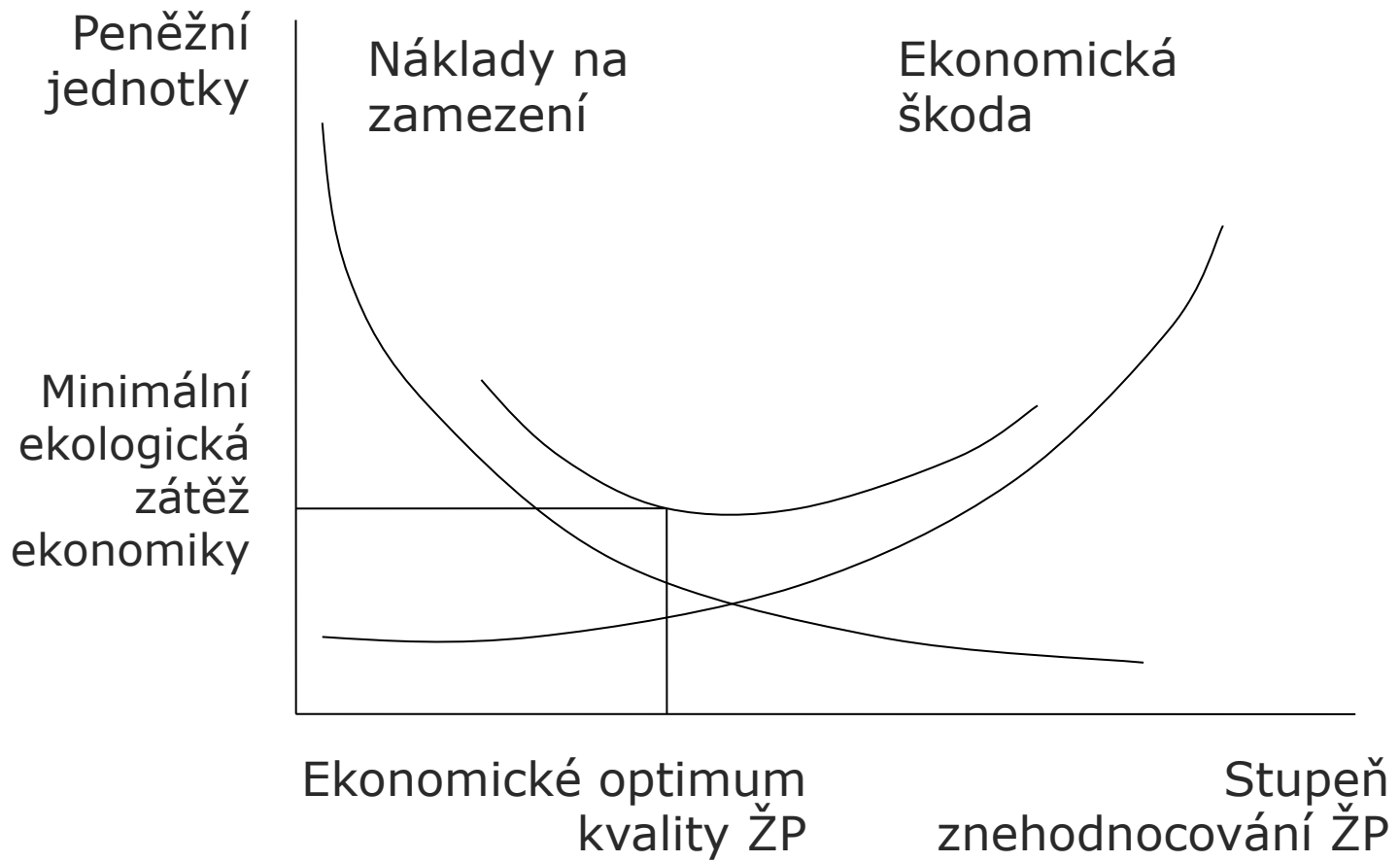

Peněžní jednotky

Náklady na zamezení znehodnocování ŽP

Stupeň znehodnocování ŽP

[Financování ochrany ŽP]

- Výše výdajů na životní prostředí - jeden z indikátorů pro posuzování úrovně péče o životní prostředí

nejen na úrovni obcí a vlády, ale i na úrovni podniků i v rámci srovnávání péče o životní prostředí v EU.

[Klasifikace výdajů]

- Technická specifikace výdajů (CEPA 2000)
- Podle zdrojů financování (veřejné, soukromé)
- Podle sektorů (ziskový a neziskový)
- Podle druhů výdajů (investiční, neinvestiční)

Klasifikace podle CEPA 200

- CEPA 2000 (Classification of Environmental Protection Activities)
- využívána k vymezení aktivit, produktů, výdajů a ostatních transakcí, jejichž prvotním účelem je ochrana ŽP.
- výdaje jsou dále děleny podle jednotlivých oblastí ochrany ŽP

[Kategorie CEPA 2000]

- Ochrana vody
- Ochrana ovzduší
- Nakládání s odpady
- Ochrana půdy a podzemní vody
- Ochrana biodiverzity a krajiny
- Redukce působení fyzikálních faktorů
- Správa v ochraně ŽP
- Výzkum a vývoj
- Ostatní činnosti v ekologii

Klasifikace podle zdrojů financování

- Z hlediska vlastnictví
 - **zdroje soukromého sektoru** (kdy soukromý sektor je představován zejména podnikatelskými subjekty, nestátními neziskovými organizacemi, domácnostmi a jednotlivými občany)
 - **zdroje veřejného sektoru**, které tvoří výdaje státního rozpočtu, rozpočtů organizací veřejného sektoru včetně obcí a krajů.
- Z hlediska původu finančních prostředků
 - zdroje **zahraniční - mezinárodní** a
 - zdroje **vnitrostátní**.

[Podle sektorů]

- Výdaje ziskového sektoru
- Výdaje neziskového sektoru

[Podle druhů výdajů]

■ Investiční výdaje

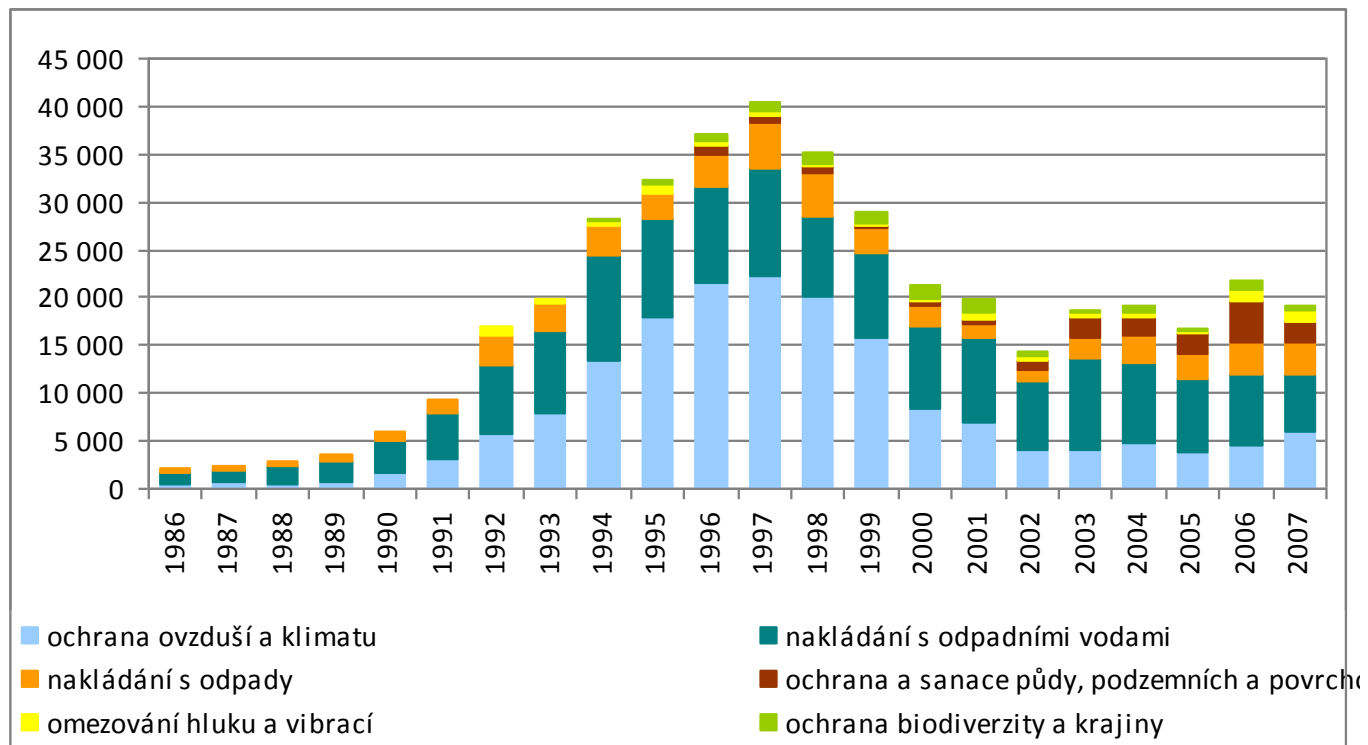
- všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (DHM), sledují se od roku 1986

■ Neinvestiční výdaje

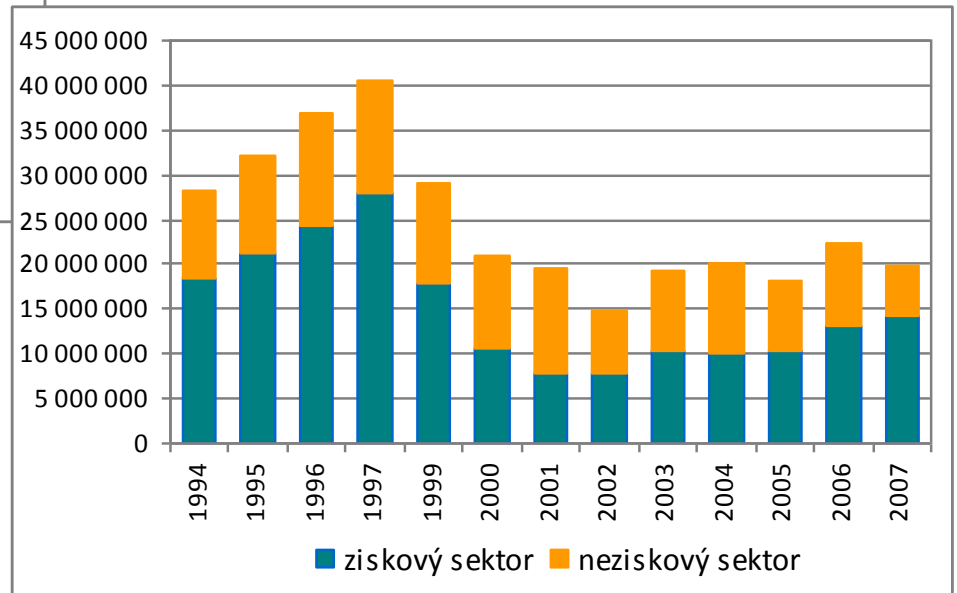
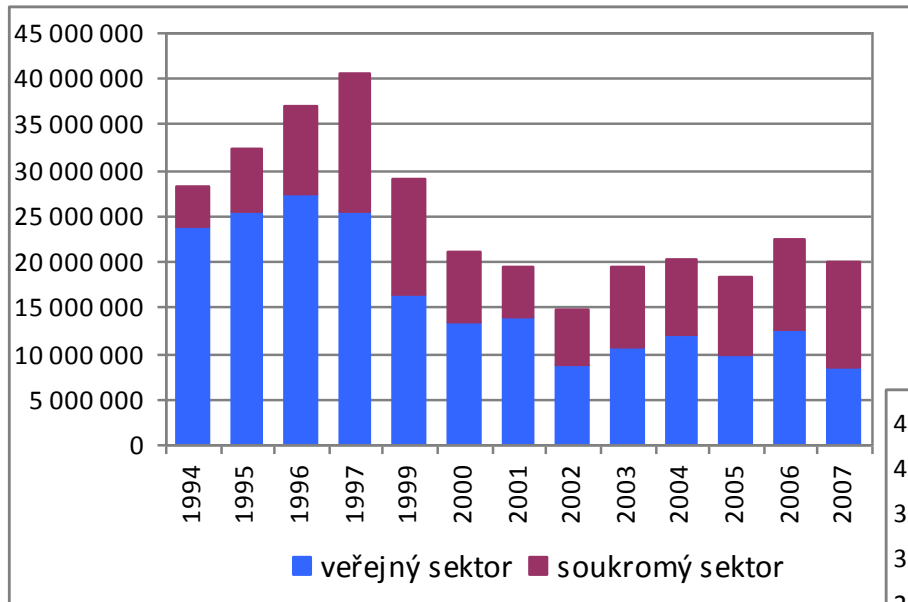
- všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (DHM), které vykazující jednotky vynaložily na pořízení DHM (koupí nebo vlastní činností), spolu s celkovou hodnotou DHM získaného formou bezúplatného nabytí, nebo převodu podle příslušných legislativních předpisů, nebo přeřazením z osobního užívání do podnikání. Sledují se až od roku 2003

Investiční výdaje

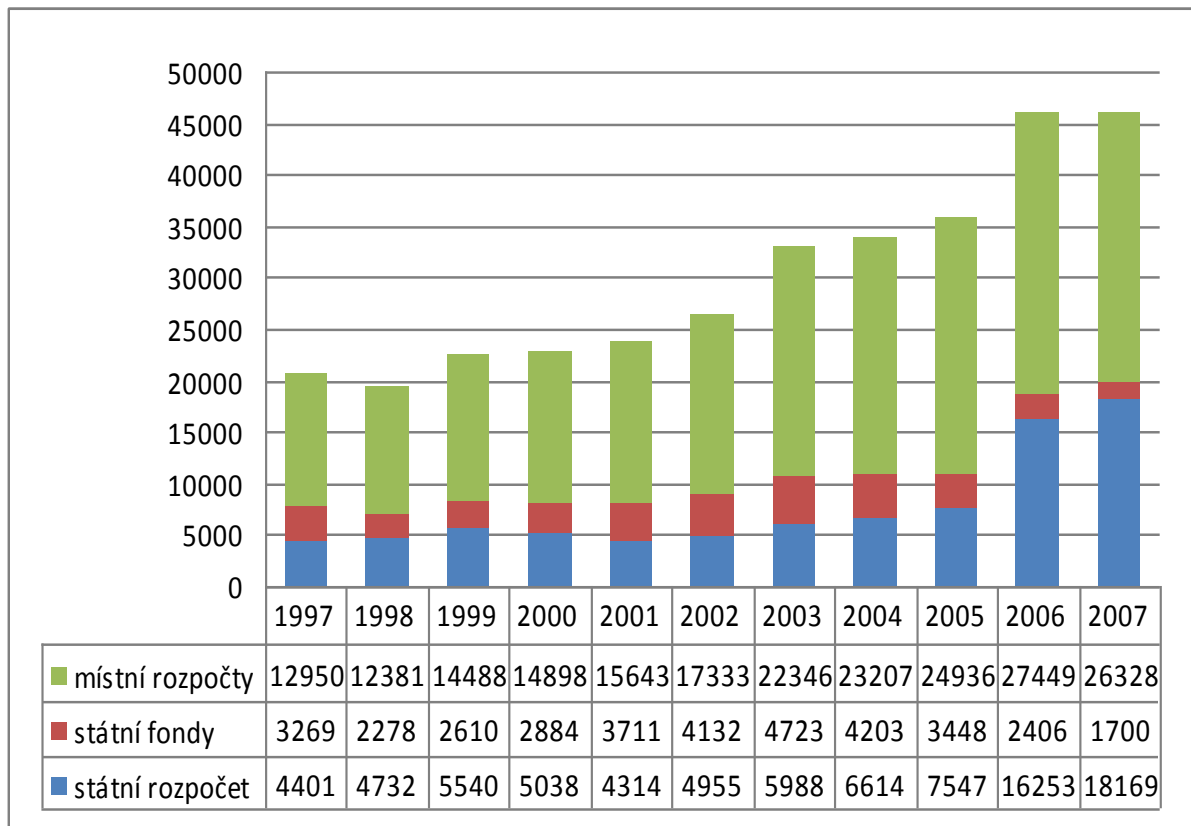
Podle CEPA 2000

Podle zdrojů financování a podle sektorů

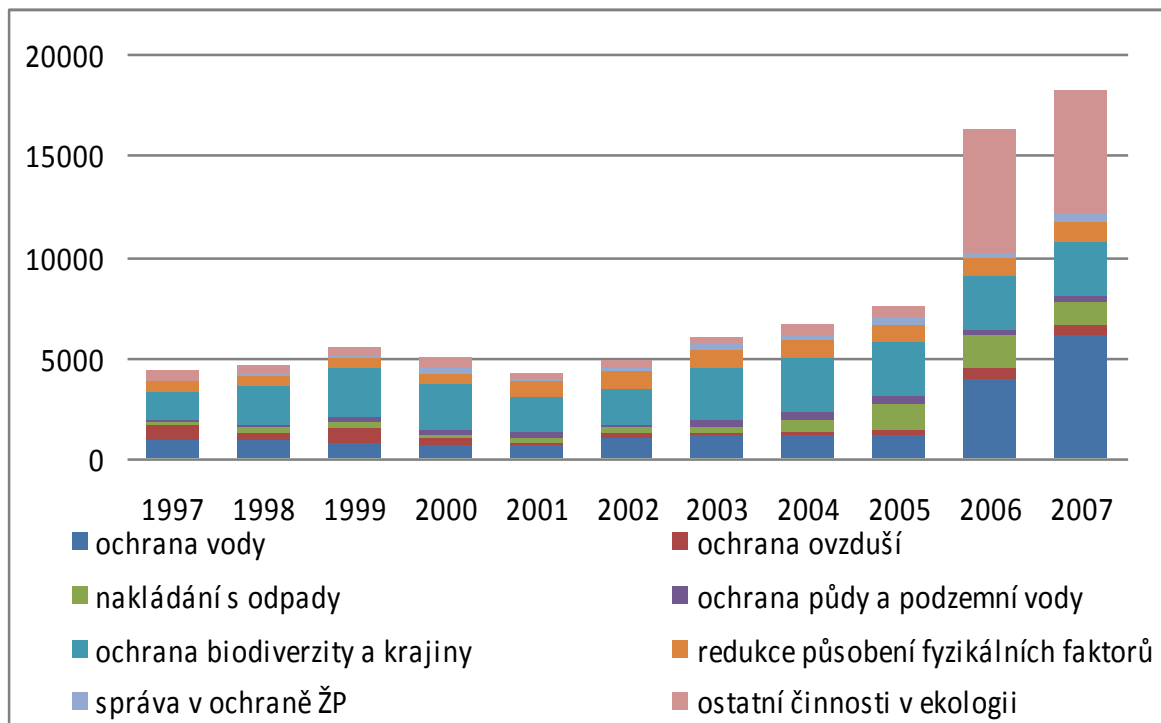

Veřejné výdaje na ochranu ŽP

Státní rozpočet

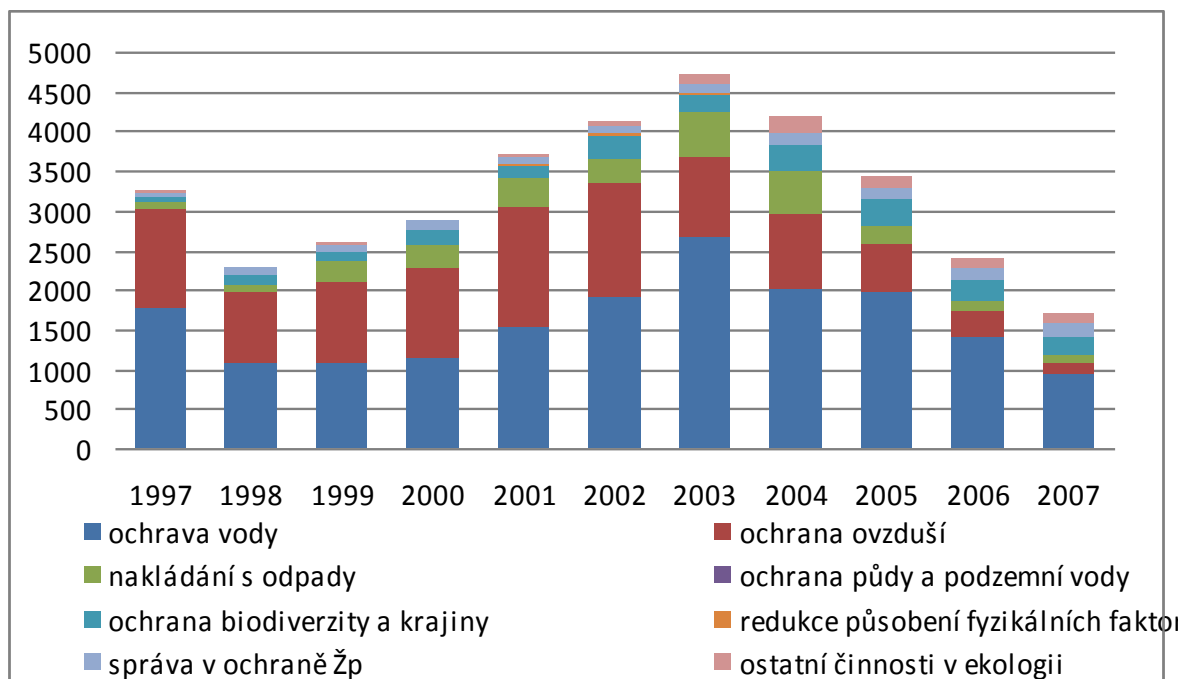
(v mil. Kč)

Dlouhodobě jsou prostředky státního rozpočtu alokovány zejména do oblasti **ochrany biodiverzity a krajiny**, v posledních letech pak také na **ochranu vody** a do oblasti ostatní činnosti v ekologii, do které patří zejména různé ekologické programy a spolupráce se zahraničím, u kterých lze do budoucna očekávat nárůst

SFŽP

(v mil. Kč)

Z rozpočtu SFŽP je dlouhodobě podporována oblast ochrany vody a dříve také ochrana ovzduší

Zahraniční zdroje

- Finanční mechanismy EHP a Norska,
- Program Transition Facility, pokračováním programu Phare, čerpání do roku 2009
- Komunitární program LIFE/LIFE+ Program LIFE+ se skládá ze tří částí (pilířů) nazvaných „LIFE+ Příroda a biologická rozmanitost“, „LIFE+ Politika a správa v oblasti životního prostředí“ a „LIFE+ Informace a komunikace“.
- Cíl 3 Evropská územní spolupráce 2007-2013 (a Interreg III) – 5 bilaterálních operačních programů "Přeshraniční spolupráce": česko-saský, česko-bavorský, česko-rakouský, česko-slovenský, česko-polský.
- Program Švýcarsko-české spolupráce
- Operační program životní prostředí (OPŽP)
- Fond soudržnosti,

Děkuji za pozornost

soukopova@econ.muni.cz